

**AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ 2016/1104 SAYILI TÜZÜK
HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE KAYITLI BİRLİKTELİK
KURMUŞ ÇİFTLERİN MALVARLIĞINA UYGULANACAK
HUKUK, YETKİLİ MAHKEME ve TANIMA-TENFİZ
MESELELERİ**

**REGISTERED PARTNERSHIP COUPLES'APPLICABLE LAW OF
MATRIMONIAL PROPERTY, JURISDICTION AND RECOGNITION
AND ENFORCEMENT QUESTIONS UNDER THE REGULATION OF
THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION NO: 2016/1104**

DOI: 10.21492/inuhfd.337638

Necla ÖZTÜRK*
Güven YARAR**
Şule ARSLAN***

Özet

Avrupa Birliği Konseyi 24 Haziran 2016 tarihinde sınır ötesi evlilik ve kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklar konusunda iki düzenleme kabul etmiştir. Bu düzenlemeler 2016/1103 sayılı Evli Eşlerin Mal Rejimlerine İlişkin Meselelerde Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk ile Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Gelişmiş İşbirliği Uygulamasına Dair Tüzük ile 2016/1104 sayılı Kayıtlı Birlikteliklerin Malvarlığına İlişkin Hususlarda Yetki, Uygulanacak Hukuk ve Tanıma - Tenfiz Hakkında Gelişmiş İşbirliği Uygulamasına Dair Tüzüktür. Bu Tüzüklerde, evli eşlerin mal rejimleri ile kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk ve mahkemelerin yargı yetkisi meseleleri düzenlemekte; bu konularda verilmiş kararların tanınması ve tenfizi kolaylaştırılmaktadır.

Evlilikle kıyaslandığında kayıtlı birliktelik müessesesi pek çok devletin millî hukuk düzenlemesinde yer almayan ve esas itibarıyla pek bilinmeyen bir müessese olduğu için, bu çalışmada, kayıtlı birliktelikler konusundaki 2016/1104 sayılı Tüzük hükümleri ele alınacaktır. Bu bağlamda öncelikle Avrupa Birliği Konseyinin evlilik dışı beraberlikler ve kayıtlı birliktelikler konusunda 1980'li yıllarda başlayıp günümüze dek süren çalışmalarının kısa tarihçesinden bahsedilecek; daha sonra Tüzüğün kapsamı, Tüzük hükümleri çerçevesinde kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk, yetkili mahkeme ve bu tür uyuşmazlıklar konusunda verilen kararların tanınması ve tenfizi konuları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği Konseyi 2016/1104 sayılı Tüzük, kayıtlı birliktelik, mal rejimi, uygulanacak hukuk, mahkemenin yetkisi, tanıma-tenfiz.

* Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk ABD Başkanı, (ozturknecla@akdeniz.edu.tr).

** Araştırma Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk ABD. (guvenyarar@akdeniz.edu.tr);

*** Araştırma Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk ABD. (sulearslan@akdeniz.edu.tr)

Abstract

On 24 June 2016, the Council of the European Union adopted two new Regulations about property law for couples who enter into a marriage or registered partnership of a cross-border nature. These Regulations are No: 2016/1103 Implementing Enhanced Cooperation in the Area of Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions in Matters of Matrimonial Property Regimes and No: 2016/1104 Implementing Enhanced Cooperation in the Area of Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions in Matters of Property Consequences of Registered Partnerships. These Regulations deal with applicable law and jurisdiction for decisions in the area of the property regimes of international couples, covering both marriages and registered partnerships; which facilitate the recognition and enforcement of decisions regarding these matters.

When compared with marriage, registered partnership is not adopted in many countries legal system and it is basically unknown; because of that, in this paper we will examine the provisions of Regulation 2016/1104. In this context, we will first mention the short history of the Council of Europe's work on nonmarital relations and registered partnership which began in the 1980s and continued till today; then the scope of the Regulation, the applicable law of disputes concerning the property of couples who have registered under the Regulations provisions, jurisdiction and recognition and enforcement of the decisions of these matters.

Keywords: The Council of European Union Regulation No 2016/1104, registered partnership, property regime, applicable law, jurisdiction, recognition and enforcement.

GİRİŞ

Son yıllarda Avrupa Birliği üyesi ülkelerde sınır ötesi beraberlik yaşayan yaklaşık 16 milyon çiftin bulunduğu tahmin edilmektedir¹. Bu gerçekten yola çıkan Avrupa Birliği Konseyi², 24 Haziran 2016 tarihinde, sınır ötesi evlilik ve kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin meseleleri çözüme kavuşturmak amacıyla iki düzenleme kabul etmiştir: Bu düzenlemeler 2016/1103 sayılı Evli Eşlerin Mal Rejimlerine İlişkin Meselelerde Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk ile Kararların Tanınması ve Tenfizine İlişkin Gelişmiş İşbirliği Uygulamasına Dair Tüzük³ ile Kayıtlı Birlikteliklerin Malvarlığına İlişkin Konularda Yetki,

¹ <http://www.europarl.europa.eu/ireland/en/news-press/clear-rules-for-16-million-international-couples> (Erişim Tarihi: 11.08.2017):

<https://europeanciviljustice.wordpress.com/2016/03/02/towards-enhanced-cooperation-in-property-regimes-of-international-couples/> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

² *The Council of Europe*, Konseyin resmî internet sitesi için bkz.: <http://www.coe.int/en/> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

³ OJ: 08.07.2016, *Implementing Enhanced Cooperation in the Area of Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions in Matters of Matrimonial Property Regimes*: <http://eur-lex.europa.eu/legal->

Uygulanacak Hukuk ve Tanıma - Tenfiz Hakkında Gelişmiş İşbirliği Uygulamasına Dair 2016/1104 sayılı Avrupa Birliği Konsey Tüzüğüdür⁴. Bu Tüzükler, sınır ötesi evliliklerde mal rejimleri ile kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk ve mahkemelerin yargı yetkisini düzenlemekte; bu konularda verilmiş kararların tanınması ve tenfiz edilmesini kolaylaştırmaktadır⁵.

Kabul edilen bu düzenlemeler ile Birliğin milletlerarası özel hukuk alanında önemli bir eksikliği giderilerek; milletlerarası aile hukuku ve bu alanda özellikle miras ve boşanma konularını ele alan diğer Birlik düzenlemelerinin daha işlevsel hale getirilmesi, farklı üye devletlerde paralel ve muhtemelen çelişkili kararlara son verilmesi amaçlanmaktadır⁶. Düzenlemeler, üye devletlerin millî kanunlarında kabul edilmiş olan evlilik ve kayıtlı birliktelik müesseselerine dokunmamakta⁷; hatta millî hukuk sistemlerine saygı amacıyla bazı önlemler getirmektedir. Örneğin, millî hukuk düzenlemelerinde kayıtlı birliktelik müessesesine yer

content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_2016.183.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2016:183:T
OC (Erişim Tarihi: 09.08.2017).

⁴ OJ: 08.07.2016, *Implementing Enhanced Cooperation in the Area of Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions in Matters of the Property Consequences of Registered Partnerships*: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1104&from=EN> (Erişim Tarihi: 05.05.2017). Bundan böyle '2016/1104 sayılı Tüzük' ya da sadece 'Tüzük' olarak anılacaktır.

⁵ <http://www.eubelius.com/en/spotlight/new-european-regulations-marital-property-law-and-registered-partnerships> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

⁶ MARINO, Silvia: "Strengthening the European Civil Judicial Cooperation: The Patrimonial Effects of Family Relationships - Verso il rafforzamento della cooperazione giudiziarla civile nell'Unione Europea: gli effetti patrimoniali delle relazioni familiari", *Cuadernos de Derecho Transnacional*, 2017, 9, No 1, s. 267.

⁷ Bu Tüzükler Avrupa Birliği Anlaşmasının (TEU) 20. maddesi ile Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkındaki Anlaşmanın (TFEU) 326 ilâ 334. maddeleri uyarınca, geliştirilmiş işbirliğinin özel rejimi kapsamında kabul edilmiştir. Bunun anlamı, Tüzüklerin, geliştirilmiş işbirliğine katılmak istediğini beyan eden AB üye devletler için bağlayıcı olacağı, diğerlerinin milletlerarası özel hukuk kuralları da dâhil olmak üzere, kendi millî kanunlarını uygulamaya devam edebileceğidir. Zira gelişmiş işbirliği eylemleri, aday ülkeler tarafından Birliğe üyelik için kabul edilmesi gereken müktesebatın bir parçası olarak görülmektedir: <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-european-union-and-comments/title-4-provisions-on-enhanced-cooperation/99-article-20.html>; <https://assets.hcch.net/docs/e2533a3e-5a10-4524-a03b-a783ff4ccc3d.pdf>; <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-the-functioning-of-the-european-union-and-comments/part-6-institutional-and-financial-provisions/title-3-enhanced-cooperation/646-article-280a.html> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

vermemiş üye devlet, bu müesseseyi kabul etme konusunda zorlanmamaktadır⁸. Nitekim Türk hukukunda da kayıtlı birliktelik müessesesi düzenlenmemiştir. Ancak bu müessesenin düzenlenmemiş olması Türk mahkemelerinin milletlerarası unsurlu kayıtlı birlikteliklerle karşılaşmayacağı anlamına gelmez. Bu nedenle kayıtlı birlikteliklere ilişkin Tüzük hükümleri hem zaman içinde kayıtlı birlikteliklere ilişkin düzenleme yapma ihtiyacı duyabilecek olan kanun koyucuya hem mahkemelere yol göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Bu makalenin konusu esas itibarıyla kayıtlı birlikteliklerin malvarlığına ilişkin meseleleri düzenleyen 2016/1104 sayılı Tüzük hükümleri olup⁹, evlilikte mal rejimine ilişkin 2016/1103 sayılı Tüzük makalenin kapsamı dışında bırakılmıştır. Zira kayıtlı birliktelik müessesesi pek çok devletin millî hukuk düzenlemesinde yer almayan ve esasen pek bilinmeyen bir müessesedir ve bu husus bile milletlerarası özel hukukta başlı başına bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca 18 Avrupa Birliği üyesi devlet¹⁰ tarafından onaylanan Tüzüklerin hazırlık aşamasında, bazı sorunlara yanıt bulmak amacıyla *La Haye* Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı Daimi Bürosu tarafından bir anket yapılmış; bu anket sonucunda, Avrupa Birliği üyesi devletlerin ortak görüşünün, sadece kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığı sorunlarına odaklanmak olduğu da görülmüştür¹¹. Dolayısıyla makalenin amacı, kayıtlı birliktelikleri düzenleyen 2016/1104 sayılı Tüzük hükümleri çerçevesinde, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin uyumsuzluklarda

⁸MARINO, s. 266-267: <https://europeanciviljustice.wordpress.com/2016/06/23/eu-parliament-approves-regulations-on-property-regimes/> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

⁹ 2016/1103 sayılı Tüzük genel olarak değerlendirildiğinde birkaç hüküm dışında 2016/1104 sayılı Tüzükle paralel hükümler içerdiği görülmektedir: <http://conflictflaws.net/2017/conference-report-property-regimes-of-international-couples-and-the-law-of-succession> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

¹⁰ Tüzüklerin içeriği konusunda üye devletler arasında oy birliği olmadığı için, üye devletlere Tüzük hükümlerine katılma ya da katılmama hakkı tanınmıştır. Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Hollanda, İspanya, Yunanistan, Lüksemburg, Malta, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, Avusturya, Portekiz, Slovenya, Finlandiya ve İsveç Tüzükleri onaylamış, Estonya, Birliğe kabul edilmesinden sonra adı geçen Tüzüklere katılma niyetini açıklamıştır. Diğer üye devletler ise, Tüzüklere istedikleri zaman katılabilir: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/09-property-regimes-for-international-couples/>; <http://www.eubelius.com/en/spotlight/new-european-regulations-marital-property-law-and-registered-partnerships> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

¹¹ Bilgi için bkz.: <https://assets.hcch.net/docs/e2533a3e-5a10-4524-a03b-a783ff4ccc3d.pdf> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

uygulanacak hukuk, bu tür uyuşmazlıklarda hangi mahkemelerin yetkili olacağı ve son olarak bu konularda verilmiş mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümleri ele almak ve değerlendirmektir.

I. KONUYA İLİŞKİN AVRUPA BİRLİĞİ KONSEYİ ÇALIŞMALARININ TARİHÇESİ

Aile hukuku alanındaki çalışmaları eskiye dayanan Avrupa Birliği Konseyi, evlilik benzeri yaşam modelleri olarak adlandırılabilir modellerden, özellikle kayıtlı birliktelik ve uzun süreli birlikte yaşama modeline ilişkin hukukî sorunları incelemek amacıyla, başlangıçta iki uluslararası konferans düzenlemiştir. Bu konferanslardan ilki, 1981 yılında İtalya’da gerçekleştirilen, 11. Avrupa Birliği Hukuku Kollokyumu olup¹²; toplantıda, birlikte yaşama konusundaki sorunlar tartışılmıştır. Avrupa Birliği Konseyinin 1999 yılında Hollanda Adalet Bakanlığı ile *La Haye*’de düzenlediği ikinci konferans ise, Aile Hukuku Avrupa 5. Konferansı olup¹³; bu konferansta yasal olarak düzenlenmiş birlikte yaşama modelleri ayrıntılı şekilde ele alınmıştır¹⁴. Konuya ilişkin ilk önemli adımın bu Konferans olduğunu söylemek yerinde olacaktır¹⁵. Nitekim Konferansta, konu ile ilgili özel bir düzenlemeye sahip olan ya da düzenleme yapmayı plânlayan Avrupa ülkelerindeki maddî hukukun durumu, kayıtlı birliktelik gibi yeni bir müessesenin kabulünün hukukî sonuçları, milletlerarası özel hukukta bu modellerin düzenleme ihtiyacının ivediliği, milletlerarası işbirliği ihtimali ve Avrupa İnsan Hakları

¹² Evlilik Dışı Çiftler Konusundaki Hukukî Sorunlar Konulu, 11. Avrupa Hukuku Kollokyumu (*Legal Problems Concerning Unmarried Couples, 11. Colloquium on European Law*) hakkında bkz.: DEVERS, Alain: “Private International Law Aspect of Non-Marital Unions: Some French Reflections On The Applicable Law”, *Y. B. Int’l L.*, 2003, 5, s. 196

¹³ Evlilik Dışı Beraberlikler ve Kayıtlı Birlikteliklerin Hukukî Türleri, Kayıtlı Birlikteliklerin Medenî Hukuk Boyutu Konularında 5. Avrupa Aile Hukuku Konferansı (*Civil Law Aspects of Emerging Forms of Registered Partnership. Legally Regulated Forms of Non-Marital Cohabitation and Registered Partnership, 5. European Conference on Family Law*) hakkında bkz.: DEVERS, s. 196.

¹⁴ DEVERS, s. 196; BOELE WOELKI, Katharina: “Private International Law Aspects of Registered Partnerships and Other Forms of Non-Marital Cohabitation in Europe”, *La. L. Rev.*, 1999-2000, 60 (4), s. 1054; CURRY SUMNER, Ian: All’s Well That Ends Registered?, *The Substantive and Private International Law Aspects of Non-Marital Registered Partnerships in Europe*, Antwerp-Oxford, Intersentia 2005, s. 527.

¹⁵ BOELE WOELKI, s. 1058.

Sözleşmesinin¹⁶ 8. ve 14. maddeleri çerçevesinde¹⁷ konunun insan hakları açısından önemi gibi konular ele alınmıştır.

Avrupa Birliği Konseyi, konunun maddî hukuk boyutuna ilişkin çalışmalarının yanı sıra, özellikle kayıtlı birlikteliklerin milletlerarası özel hukuk sorunlarını çözme konusunda da istekli olmuştur. Ancak, konunun hassasiyeti ve tartışılması gereken kuralların son derece teknik olması gibi nedenlerle, bu soruların çözümünün güç olduğunu da fark etmiştir¹⁸. Bu nedenle, Konseyin, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına etkisini düzenleyen Tüzük Tasarısını¹⁹ yayımlaması zaman almıştır. Nitekim sonuncusu 1999 yılında düzenlenen bu konferanslardan sonra 30 Kasım 2000 tarihinde kabul edilen hukukî ve ticarî konularda kararların karşılıklı tanınmasına ilişkin önlem programında, evlilikte mal rejimi ve evli olmayan çiftlerin ayrılması durumunda malvarlıklarının durumuna ilişkin bir belgenin hazırlanması gereğine dikkat çekilmiştir. Daha sonra 4-5 Kasım 2004 tarihinde Brüksel'de yapılan Avrupa Birliği Konsey toplantısında (*La Haye Programı*) “Avrupa Birliğinde özgürlük, güvenlik ve adaletin güçlendirilmesi” adlı yeni bir program kabul edilmiş; bu programda Konsey, evlilikte mal rejimine ilişkin konularda kanunlar ihtilâfına ilişkin Yeşil Kitap hazırlanmasını talep etmiştir. Bu talep 17 Temmuz 2006 tarihinde yerine getirilmiş ve kayıtlı birliktelikler de dâhil olmak üzere evlilik dışı beraberliklerde Avrupa'daki çiftlerin karşılaştığı

¹⁶ Sözleşme metni için bkz.: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (Erişim Tarihi: 09.08.2017).

¹⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. maddesi, özel hayatın ve aile hayatının korunmasını düzenlemektedir. Bu maddeye göre, *herkes özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın ve ahlakın ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmesi olmak koşuluyla söz konusu olabilir.* Sözleşmenin 14. maddesi ise ayrımcılık yasağını düzenlemektedir. Bu maddeye göre, *bu Sözleşmede tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlığa mensupluk, servet, doğum veya herhangi başka bir durum bakımından hiçbir ayrımcılık yapılmadan sağlanmalıdır.*

¹⁸ CURRY SUMNER, s. 327.

¹⁹ *Proposal for a Council Regulation on Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions Regarding the Property Consequences of Registered Partnerships-COM 2011/127 final-2001/0060 CNS:* <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011PC0127> (Erişim Tarihi: 09.08.2017).

ortak güçlüklerin giderilmesi, bu konudaki milletlerarası özel hukuk sorunlarının çözümü gibi meseleler hazırlanan bu Kitapta ele alınmıştır.

Sonuncusu 1999 yılında düzenlenen konferanslardan sonra Avrupa Birliği Konseyinin, evli eşlerin mal rejimi uyumsuzlukları ile kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin birlikteliklerinin malvarlığına etkisi meselesinin düzenleme altına alınması gereğini belirtmesi, 2010 yılında Konsey tarafından yayımlanan *Stokholm* Programı ile mümkün olmuştur. *Stokholm* Programında, üye devletlerarasında özellikle çiftlerin ayrılmasının evlilik malları bakımından sonuçlarının tanınması meselesinin kolaylaştırılması gereği ifade edilmiştir²⁰.

Yeşil Kitabın kabulünden dört yıl sonra, 2010 yılında yayımlanan *Stokholm* Programının²¹ yanı sıra Avrupa Birliği Vatandaşlık Raporu²²; evli eşlerin mal rejimi uyumsuzlukları ile kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin birlikteliklerinin malvarlığına etkisi meselelerindeki belirsizliğe vurgu yaparak düzenleme yapma ihtiyacını ortaya koymuş ve bu çalışmalar 2016/1104 sayılı Tüzüğün kabulünde etkili olmuştur. Böylelikle hem Evli Eşlerin Mal Rejimlerine İlişkin Meselelerde Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk ile Kararların Tanınması ve Tenfizi Hakkında Avrupa Birliği Konseyi Tüzük Tasarısı²³, hem de Kayıtlı Birlikteliğin Çiftlerin Malvarlığına Etkilerine İlişkin Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk ile Kararların Tanınması ve Tenfizi Hakkında Tüzük Tasarısı²⁴ 16 Mart 2011 tarihinde -aynı gün- yayımlanmıştır.

²⁰ 2016/1104 Sayılı Tüzük Giriş Kısmı m. 7.

²¹ *Stockholm* Programı için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:en:PDF> (Erişim Tarihi: 10.08.2017).

²² Rapor metni için bkz.: http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/com_2010_603_en.pdf (Erişim Tarihi: 10.08.2017).

²³ *Proposal for a Council Regulation on Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions in Matters of Matrimonial Property Regimes* - COM 2011/126 final-2011/0059 CNS: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CE-LEX%3A52011PC0126> Erişim Tarihi: 09.08.2017). Ayrıca evlilikte mal rejimleri Tüzük Tasarısı hükümleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ERSEN PERÇİN, Gizem: Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Mal Rejimleri, Uygulanacak Hukuk-Milletlerarası Yetki-Tanıma ve Tenfiz, On İki Levha Yayıncılık İstanbul 2014, s. 125 vd.

²⁴ *Proposal for a Council Regulation on Jurisdiction, Applicable Law and the Recognition and Enforcement of Decisions Regarding the Property Consequences of Registered Partnerships* - COM 2011/127 final-2011/0060 CNS, Tüzük Tasarı için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011PC0127>. (Erişim Tarihi: 09.08.2017).

Yayımlanan Tasarıların üye devletlerin imzasına açılarak kabulü ise 24 Haziran 2016 tarihinde mümkün olabilmiştir. Böylelikle Konseyin 1981 yılında başlattığı süreç 2016 yılında kabul edilen Tüzüklerle sonuçlanmıştır²⁵.

II. TÜZÜĞÜN KAPSAMI ve UYGULANMASI

A. Kapsam

Tüzük, yabancı unsur içeren kayıtlı birlikteliklerin sona ermesi veya geçersizliği ya da çiftlerden birinin ölümü hâlinde ortaya çıkacak malvarlığına ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde hangi hukukunun uygulanacağını; potansiyel olarak birden fazla devleti ilgilendiren bu tür uyuşmazlıklarda hangi devlet mahkemesinin yetkili olacağını; bir üye devletin malvarlığına ilişkin verdiği kararın diğer üye devlette tanınması ve tenfizini düzenlemektedir.

Bunun yanı sıra Tüzükte kayıtlı birlikteliğin genel bir tanımına²⁶ da yer verilmiştir. Tanımlar başlığını taşıyan 3. maddenin 1. fıkrasının (a)

²⁵ 2016/1103 sayılı Tüzük 498'e 58, 2016/1104 sayılı Tüzük ise 490'a 68 oyla kabul edilmiştir. Görüldüğü üzere her iki Tüzüğün kabul sayıları birbirine oldukça yakındır ve bu durum Avrupa Birliğinin kayıtlı birliktelik kurumuna, evlilik kurumu kadar önem verdiği şeklinde yorumlanabilir: <https://europeanciviljustice.wordpress.com/2016/06/23/eu-parliament-approves-regulations-on-property-regimes/> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

²⁶ Esasen kayıtlı birliktelik müessesesinin işlevi, kapsamı, kuruluşu için gerekli unsurlar ve doğurduğu hukuki sonuçlar ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği için tanımını yapmak kolay değildir. Bu nedenle, yabancı doktrinde ve konu hakkındaki milletlerarası sözleşmelerde farklı tanımlara yer verilmiştir. Örneğin, yabancı doktrinde kayıtlı birliktelik en basit şekliyle şöyle tanımlanmaktadır; evliliğin bir basamak altı, birlikte yaşamın bir basamak üstünde yer alan modeldir: O'BRIEN, C. Raymond: "Domestic Partnership: Recognition and Responsibility", San Diego L. Rev., 1995, Vol. 32, s. 165. Bir başka tanıma göre ise kayıtlı birliktelik, geleneksel evliliğin şekil koşulları yerine, yetkili bir makam tarafından tescil veya kayıt gibi koşulları gerçekleştirerek kurulan ve çiftlerin belli koşulları sağladığı birlikte yaşama modelidir: ZIELINSKI, Debbie: "Domestic Partnership Benefits: Why not Offer Them to Same-Sex Partners and Unmarried Opposite Sex Partners?", Journal of Law and Health, 1998-1999, Vol. 13, s. 288; GOOSSENS, Elise: "Different Regulatory Regimes for Registered Partnership And Marriage: Out-Dated or Indispensable, A European Perspective on the Belgian Model", s. 634: <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/352571/2/Goossens+LA+Pintens.pdf> (Erişim Tarihi: 09.08.2017). Bunun yanı sıra, Milletlerarası Kişi Hâlleri Komisyonu (*International Commission on Civil Status-ICCS-La Commission Internationale de l'État Civil CIEC*) tarafından hazırlanan ve 05.09.2007 tarihinde Münih'te imzaya açılan Kayıtlı Birlikteliklerin Tanınmasına Dair Sözleşmenin 1. maddesi de kayıtlı birliktelik tanımına yer vermiş ve kayıtlı birlikteliği, evlilik hariç olmak üzere, resmî bir makam önünde tescile yol açan farklı ya da aynı cinsiyetten iki

bendinde; ‘kayıtlı birliktelik, iki kişinin hukuken tanınan, kaydı zorunlu olan ve kurulması için resmî şekil usullerinin yerine getirilmesini gerektiren hayat birlikteliği’ olarak ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere bu tanım, kayıtlı birlikteliği kuracak çiftlerin cinsiyetleri (aynı veya farklı cinsiyetten olma) konusunda herhangi bir ifade içermemektedir. Benzer şekilde, Tüzükte kayıtlı birlikteliğin kurulma koşulları, usulü, kayıtlı birlikteliğin sona ermesi hâlinde çiftlerin sahip olduğu haklar gibi maddî hukuka ilişkin meseleler de düzenlenmeyerek kapsam dışı bırakılmıştır²⁷. Ayrıca, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin sahip olacağı medenî statüye ilişkin herhangi bir hüküm de bulunmamaktadır. Bu mesele her üye devletin millî hukuku tarafından idare edilmeye devam edecektir. Nitekim Tüzük, farklı üye devletlerin hukukî geleneklerini dikkate alarak uygun bir koruma sağlamak istemiş ve başka bir üye devlette kurulan kayıtlı birliktelik müessesesinin kabulü koşulunu da getirmemiştir²⁸.

B. Uygulanma

Tüzüğün uygulanmasına ilişkin 70. maddede hem tarih hem ülke açısından bir sınırlama getirmiştir. Bu maddeye göre, Tüzük hükümleri ancak 29 Ocak 2019 tarihinden sonra akdedilen kayıtlı birliktelikler için ve Tüzüğü onaylayan üye devletler tarafından uygulanacaktır²⁹.

kişi arasındaki ortak yaşam taahhüdüdür şeklinde tanımlamıştır: *Convention on the Recognition of Registered Partnerships*; Sözleşme metni için bkz.: https://web.archive.org/web/20120320051432/http://www.ciec1.org/Conventions/Conv3_2Ang.pdf (Erişim Tarihi: 18.08.2017). Sözleşme hükümleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. YASAN, Candan: Milletlerarası Özel Hukukta Aynı Cinsiyetten Kişilerin Birliktelikleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 244 vd. Bu Sözleşme dışında 29.04.2004 tarihli AB 2004/38 Direktifinde (*Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of The Council of 29 April 2004, OJ. L 158/77*) de kayıtlı birliktelik terimi kullanılmış; ancak tanım yapılmamıştır. Direktifin İngilizce metni için bkz. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:en:PDF> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

²⁷ Kayıtlı birlikteliklerin unsurları, koşulları, sona ermesi, hukukî niteliği ve ispatı ile dünyada kayıtlı birliktelikleri düzenleyen ülke örnekleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ÖZTÜRK, Necla: Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 71 vd.

²⁸ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz.: <https://assets.hcch.net/docs/e2533a3e-5a10-4524-a03b-a783ff4ccc3d.pdf> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

²⁹ <http://www.eubelius.com/en/spotlight/new-european-regulations-marital-property-law-and-registered-partnerships> (Erişim Tarihi: 11.08.2017).

III. KAYITLI BİRLİKTELİK KURMUŞ ÇİFTLERİN MALVARLIĞINA İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARDA UYGULANACAK HUKUK

A. Genel Olarak

2016/1104 sayılı Tüzük, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuku seçme olanağı tanımaktadır. Tüzüğün 22. maddesinde düzenlenen bu olanak sınırsız olmayıp, kısmî bir hukuk seçimi söz konusudur. Çiftlerin uygulanacak hukuku seçmediği hâllerde ise, uygulanacak hukuk Tüzüğün 26. maddesinde objektif olarak belirlenmiştir. Ayrıca Tüzüğün 20. maddesi, Tüzük hükümleri uyarınca uygulanacak hukuk olarak tespit edilen hukukun, üye bir devletin hukuku olmasa da uygulanacağına vurgu yapmaktadır.

Bunun yanı sıra, Tüzüğün 21. maddesinde “uygulanacak hukukta birlik - malların birliği ilkesi” kabul edilmiştir. Bu ilkeye göre, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığı ilişkilerine uygulanacak hukuk, malların bulunduğu yer dikkate alınmaksızın tüm malvarlığı hakkında uygulanır. Böylelikle tek bir hukukun uygulanması sağlanmak istenmiştir.

B. Uygulanacak Hukuk

1. Subjektif Kriter

a. Kısmî Hukuk Seçimi ve Hukuk Seçiminin Zamanı

Tüzüğün 22. maddesi, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin mallarının yönetimini kolaylaştırmak için, malların cinsinden ya da malın bulunduğu yerden bağımsız olarak, çiftlere, kayıtlı birlikteliğin malvarlığı sonuçlarına uygulanacak hukuku seçme olanağı tanımıştır. Bu seçim kısmî bir seçim olup; çiftlerin veya çiftlerden birinin hukuk seçimi sözleşmesinin akdedildiği andaki mutad mesken (*habitual residence*) hukuku, çiftlerden birinin ya da müstakbel çiftlerin sözleşmenin akdedildiği anda vatandaşı olduğu ülke hukuku ya da kayıtlı birlikteliğin kurulduğu ülke hukuku olabilir. Böylelikle statü değişikliği önlenmek istenmiş; bağlama noktaları hukuk seçiminin yapıldığı an olarak belirlenmiştir³⁰.

³⁰ Doktrinde bir görüşe göre, bağlama noktalarının sözleşmenin akdedildiği an olarak sabitlenmesi ve böylelikle statü değişikliğinin engellenmesinin nedeni, belirlenen bu bağlama noktalarının hukukî işlemle en sıkı ilişkili hukuk olduğunun kabul edilmesidir: PERÇİN, s. 138.

Çiftler, malvarlıklarına uygulanacak hukuku, kayıtlı birlikteliğin tescilinden önce, tescil sırasında ya da kayıtlı birliktelik süresince her zaman seçebilir.

Yine aynı maddeye göre, kayıtlı birliktelik süresince akdedilen ve uygulanacak hukuku değiştiren sözleşmeler, çiftler aksini kararlaştırmadığı sürece, geleceğe etkilidir. Bu bakımdan çiftlere, kayıtlı birlikteliğin başından itibaren edinilen tüm mallara uygulanacak hukuku seçme imkânı verilmiştir. Ancak yapılan bu geriye etkili değişiklik 3. kişilerin haklarına hâle getirmeyecektir.

b. Hukuk Seçimi Sözleşmesinin Şekli Geçerliliği ve Geleceğe Yönelik Etkisi

Kayıtlı birliktelik kurmuş çiftler, malvarlıklarına uygulanacak hukuk seçimi konusunda bir sözleşme akdetmek durumundadır. Tüzüğün 23. maddesi çiftlerin malvarlığına uygulanacak hukuk seçimi sözleşmesinin şekil koşullarını düzenlemektedir. Buna göre, hukuk seçimine ilişkin sözleşme yazılı olmalı, çiftlerin imzasını ve sözleşmenin akdedildiği tarihi içermelidir. Bunun yanı sıra, elektronik ortamda, herhangi bir iletişim aracıyla, kalıcı kayıt şeklinde akdedilen sözleşmeler de yazılı olma koşulunu gerçekleştirmiş sayılır.

Sözleşmenin akdedildiği anda, çiftin mutad mesken hukukunun bazı resmî şekil koşulları içermesi hâlinde, bu koşulların da yerine getirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, sözleşmenin akdedildiği anda, çiftler farklı üye devletlerde mutad meskene sahipse ve bu devlet hukukları farklı resmî şekil koşulları öngörmekteyse; bu hâlde, çiftlerin akdettiği malvarlığı sözleşmesinin geçerli olabilmesi için, bu hukuklardan birinin koşullarını yerine getirmesi yeterli olacaktır. Sözleşmenin akdedildiği anda, çiftlerden sadece biri üye devlette mutad meskene sahipse; bu hâlde bu devlet hukukunun öngördüğü koşulların yerine getirilmesi gerekecektir.

2. Objektif Kriter

Kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığı uyuşmazlıklarında uygulanacak hukuku seçmemiş olması hâlinde hangi hukukun uygulanacağı meselesi Tüzüğün 26. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, kayıtlı birlikteliğin kurulduğu ülke hukuku yani “kuruluş yeri hukuku” kayıtlı birlikteliklerin malvarlığına uygulanacak hukuk olarak belirlenmiştir. Davanın görüldüğu sırada çiftlerden biri, mahkemeden, uygulanacak hukuk olarak uzun süredir birlikte yaşadıkları

müşterek mutad mesken hukukunun veya her iki tarafın da malvarlığı ilişkilerini düzenlediği veya malvarlığını planladığı devlet hukukunun uygulanmasını talep edebilir.

IV. KAYITLI BİRLİKTELİK KURMUŞ ÇİFTLERİN MALVARLIĞINA İLİŞKİN UYUŞMAZLIKLARDA YETKİLİ MAHKEME

A. Genel Olarak

Tüzüğün II. Bölümü, yetki meselesine ayrılmış ve konu ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Bölümün ilk maddesi olan 4. maddesinde kayıtlı birliktelik kurmuş taraflardan birinin ölümü halinde; 5. maddesinde kayıtlı birlikteliğin feshi veya iptali durumunda; 6. maddesinde ise diğer hallerde yetki konusu düzenlenmiştir. Tüzüğün 7. maddesi tarafların yetki sözleşmesi akdederek yetkili mahkemeyi seçebilmelerinin koşullarını düzenlemektedir. Bu Bölümün 8 ilâ 19. maddeleri arasında ise yetkiye ilişkin bazı milletlerarası usul hukuku prensiplerine ve düzenlemelerine yer verilmiştir. Bu başlık altında bahsi geçen bu hükümler incelenecektir.

B. Yetkili Mahkeme

1. Çiftlerden Birinin Ölümü, Kayıtlı Birlikteliğin İptali veya Sona Ermesi Hâlinde Yetki

Tüzüğün 4. maddesi uyarınca, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerden birinin ölümü halinde, çiftlerin malvarlığı uyuşmazlıklarında yargı yetkisine sahip mahkeme, 650/2012 Sayılı Mirasa İlişkin Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk, Yabancı Kararların Tanınması- Tenfizi, Resmî Belgelerin Kabulü ve İcrası ile Avrupa Veraset İlamının Oluşturulmasına İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü³¹ 4. maddesi kapsamında yargı yetkisine sahip olan mahkeme ile aynıdır. 650/2012 Sayılı Tüzüğün 4. maddesine göre, murisin ölüm anında mutad meskenin bulunduğu üye devlet mahkemesi, miras konusundaki bütün konularda yargı yetkisine sahiptir.

³¹ OJ. L. 201-27.07.2012 - *Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition and Enforcement of Decisions and Acceptance and Enforcement of Authentic Instruments in Matters of Succession and on the Creation of European Certificate of Succession*: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012R0650> (Erişim Tarihi: 09.08.2017). Bu Tüzük bazı kaynaklarda Roma V Tüzüğü olarak da anılmaktadır: KRVAVAC, Marija / BELOVIĆ, Jelena: "Communitarisation of Private International Law Rules on Party Autonomy in European Union", *International Journal of Business Humanities and Technology*, 4/3, 2014, s. 66.

Tüzüğün 5. maddesine göre, malvarlığı uyuşmazlıklarında yetkili olan mahkeme, kayıtlı birlikteliğın iptali veya sona ermesi hakkında da yetkilidir.

2. Diğer Hâllerde Yetki

Kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin mal rejimini değiştirmesi gibi diğer hâllerde ise yetkili mahkeme Tüzüğün 6. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede mahkemelerin yetkisi konusunda basamaklı bir sistem tercih edilmiş; kayıtlı birliktelik kurmuş çiftin müşterek mutad mesken mahkemesi, bulunmaması durumunda davalının mutad meskeni mahkemesi, bunun da bulunmaması halinde çiftlerin müşterek millî hukukunun olduğu yer mahkemesi yetkili kılınmıştır.

3. Tamamlayıcı Yetki – İkincil Yetki – *Forum Necessitatis* (İstisnaî Yetki)

Tüzüğün 9, 10 ve 11. maddelerinde, taraflarca başvurulacak yetkili mahkemenin bulunmaması veya başvuru mahkemenin yetkisizlik kararı vermesi halinde yetki kuralları düzenlenmektedir.

Tamamlayıcı Yetki başlığını taşıyan Tüzüğün 9. maddesine göre, 4, 5 ve 6. maddelere göre tespit edilen üye devlet mahkemesi kanunları yargılama yetkisini reddedebilir, kendisini yetkili görmeyebilir. Bu halde çiftler Tüzüğün 7. maddesi uyarınca başka bir üye devletin mahkemesine yetki tanıyabilir. Çiftlerin başka bir üye devlet mahkemesini yetkili kılması halinde, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığı ilişkileri yetkili kılınan bu mahkemede görülecektir.

Bir üye devlet mahkemesinin Tüzüğün 4 ilâ 8. madde hükümlerine göre yargı yetkisine sahip olmadığı durumlarda veya Tüzüğün 9. maddesine göre yetkisizlik kararı verildiği durumlarda, çiftlerden birinin ya da her ikisinin taşınmaz malları bakımından hangi mahkemenin yetkili olacağı Tüzüğün 10. maddesinde İkincil Yetki başlığı altında düzenlenmiş ve taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi yetkili kılınmıştır.

Forum necessitatis (istisnaî yetki)³² başlığını taşıyan Tüzüğün 11. maddesi ise taşınmaz mal dışındaki mallarla ilgili olarak Tüzüğün ilgili

³² Bazı ülke hukukları, tarafların mücbir sebep ya da imkansızlık nedeniyle yetkili bir mahkemeye müracaat edememesi halinde kendi mahkemelerini yetkili kılmaktadır. *Forum necessitatis* olarak adlandırılan bu ilkenin amacı, davacıyı hak arama özgürlüğü açısından korumak ve bu olanağın tamamen bertaraf edilmesini engellemektir. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN FIGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 5. Bası, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 34-365.

maddelerine göre davanın üye devlet mahkemesinde açılmaması veya yetkili görülen mahkemenin kendisini yetkisiz görmesi gibi hallerde üye devlet mahkemelerine *forum necessitatis* ilkesi gereğince istisnâ yetki tanınacağını düzenlemektedir. Bu şekilde üye devlet mahkemesinin yetkili olabilmesi için davanın davaya bakmakta olan üye devlet mahkemesi ile yeterli bağlantıya sahip olması gerekmektedir.

4. Yetki Sözleşmesi ve Sözleşmenin Şekli

Tüzüğün 7. maddesi, hukukî kesinlik, öngörülebilirlik ve çiftlerin irade muhtariyetine verilen önem gibi nedenlerle, 6. maddenin kapsamına giren hususlarda, çiftlere yetkili mahkemeyi belirleyebilme, bu konuda yetki sözleşmesi yapabilme olanağı tanımaktadır. Buna göre, çiftler, Tüzüğün 22 veya 26. maddesindeki kriterler uyarınca uygulanacak hukuk olarak tespit edilen ya da kayıtlı birlikteliğin kurulduğu üye devlet mahkemesini yetkili mahkeme olarak belirleyebilir. Görüldüğü üzere Tüzüğün 7. maddesi yetkili hukuk ile yetkili mahkemeyi birleştirmektedir. Bunun yanı sıra, bu madde uyarınca çiftlerin yetki sözleşmesi ile yetkili kıldıkları mahkeme, uyuşmazlığın görülmesi konusunda tek yetkili mahkeme olup, tarafların başka bir mahkemeye müracaatı engellenmiştir.

Yetki sözleşmesinin şekli konusu da Tüzüğün 7. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, yetki sözleşmesi -uygulanacak hukuka ilişkin sözleşmede olduğu gibi- yazılı olmalı, sözleşmede tarih bulunmalı ve çiftler tarafından imzalanmalıdır. Sözleşmenin kalıcı olarak kaydını sağlayan herhangi bir elektronik haberleşme aracılığıyla akdedilmesi de mümkündür.

V. KAYITLI BİRLİKTELİK KURMUŞ ÇİFTLERİN MALVARLIĞI UYUŞMAZLIKLARINA İLİŞKİN KARARLARIN TANINMASI ve TENFİZİ

A. Tanıma

1. Genel Olarak

Tüzüğün “Tanıma” başlıklı 36. maddesi bir üye devlette verilmiş kararın özel bir usule tabî olmaksızın diğer üye devlette tanınacağını düzenlemektedir. Başka bir anlatımla, bir üye devlette verilen mahkeme kararının diğer bir üye devlette kendiliğinden (*ipso iure*) tanınması düzenlenerek³³, hızlı ve basit bir usûl öngörülmüştür³⁴. Ayrıca, yabancı

³³ Özel bir usûle tabî olmaksızın tanıma konusunda doktrinindeki görüşler için bkz.: SÜRAL, Ceyda: Avrupa Birliği’nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2007, s. 80 vd.

mahkeme kararının tanınması hukukî yararı olan herkes tarafından talep edilebilir.

Tanınmanın konusu olan mahkeme karardan ne anlaşılması gerektiği Tüzüğün “Tanımlar” başlığını taşıyan 3. maddenin (e) bendinde açıklanmıştır. Buna göre, adı ne olursa olsun, üye devlet mahkemeleri tarafından verilen ve kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin sonuçları konu alan kararlar bu kapsamda değerlendirilir³⁵.

Mahkeme kararının yanı sıra, resmî belgelerin tanınması da mümkündür. Nitekim, Tüzüğün 58. maddesi bir üye devlette düzenlenen resmî belgenin diğer bir üye devlette delil niteliğine sahip olduğu düzenlenmekte; ancak söz konusu resmî belgenin delil niteliği kazanabilmesi için ilgili devletin kamu düzenine açıkça aykırı olmaması gerektiği belirtilmektedir. İlgililer resmî belgenin geçerliliği konusunda menşei üye devlet mahkemesine itiraz edebilir³⁶; itiraz sonuçlanana kadar belgenin delil niteliği bulunmamaktadır.

³⁴ 2016/1104 sayılı Tüzükte kabul edilen tanıma ile ilgili kural, Hukukî ve Ticarî Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması Tenfizi Hakkında 2001/44 Sayılı AB Konsey Tüzüğü'nün (OJ L 012- 16.01.2001) 33. maddesi ile paralellik içermektedir. AB Konsey Tüzüğü hakkında detaylı bilgi için bkz.: SAKMAR, Ata / EKŞİ, Nuray: “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması Tenfizi Hakkında AB Konsey Tüzüğü”, MHB, Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, 2002, 22 (2), s. 729; SÜRAL, s. 69 vd.; Tüzük metni için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1502312216080&uri=CELEX:32001R0044> (Erişim Tarihi: 10.08.2017)

³⁵ Bu noktada belirtmek gerekir ki, bir ülkede kayıtlı birliktelik statüsü kazanan çiftlerin bu statülerinin diğer ülkelerde de korunması için kayıtlı birliktelik statüsünün tanınması gerekmektedir. Böylelikle çiftler mevcut statülerini sadece kayıt yaptırdıkları ülkede değil, diğer ülkelerde de korumuş olacaktır. Statünün tanınması olarak adlandırılacak bu hususun milletlerarası özel hukuktaki tanıma ve tenfiz ile karıştırılmamalıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: ÖZTÜRK, s. 291 vd.

³⁶ Tüzüğün 58. maddesinin 3. fıkrası belgenin içeriğine yapılan itirazı düzenlemektedir. Buna göre, “resmî bir belgede kayıt altına alınan hukuki işlemler veya hukuki ilişkiler ile ilgili herhangi bir itiraz bu Tüzüğe göre yargı yetkisine sahip mahkeme önünde yapılmalıdır ve Bölüm III uyarınca uygulanacak hukuka göre karar verilmelidir. İtiraz edilen resmî bir belge, itiraz yetkili mahkemede sonuçlandırılmadığı sürece itiraz edilen bir husus olarak menşei üye devletten başka bir üye devlette delil etkisine sahip değildir”.

2. Tanımın Reddedileceği Haller ve Esastan İnceleme Yasası

2016/1104 sayılı Tüzükte, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklarda verilen kararların tanınmasının reddi nedenleri 37. maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; yabancı mahkeme tarafından verilen kararın sonuçları tanımının talep edildiği üye devletin kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil ediyorsa, davalıya savunma hakkı tanınmamışsa, tanıma talep edilen veya başka bir üye devlette ya da üçüncü bir devlette tarafları, konusu ve dava sebebi aynı olan bir davada çelişkili karar verilmişse tanıma talebi reddedilecektir. Tüzüğün 38. maddesi tanımının reddi nedenlerinin uygulanması sırasında mahkemelerin gözetmesi gereken hususları düzenlemektedir. Bu maddeye göre, üye devlet mahkemeleri ve diğer yetkili makamlar Tüzüğün tanıdığı temel hak ve ilkeleri gözetmek, ayrımcılık yasası ile 21. maddeye³⁷ uymak durumundadır.

Mahkeme kararının esastan incelenme (revizyon) yasası ise Tüzüğün 40. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, üye devlette verilen karar hiç bir koşulda esastan incelenemez.

B. TENFİZ

1. Mahkeme Kararının Tenfizi

“Tenfiz” başlığını taşıyan Tüzüğün 42. maddesi, bir üye devlette verilen ve icrası mümkün kararların³⁸, ilgilinin başvurusu üzerine tenfiz edilebileceğini düzenlemektedir. Mahkeme kararlarının tenfizinde tanımadan farklı olarak izlenecek usûl, üye devlet hukukuna göndermede bulunularak düzenlenmiştir. Tüzüğün 42. maddesine göre; bir üye devlette verilen ve bu devlette icra edilebilir olan kararlar, ilgili tarafların başvurusu üzerine 44 ilâ 57. maddelerinde³⁹ öngörülen usule uygun olarak tenfiz edildiğinde başka bir üye devlette de icra kabiliyeti kazanacaktır.

³⁷ “Uygulanacak Hukukun Birliği” başlığını taşıyan bu maddeye göre, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığı ilişkilerine uygulanacak hukuk, malların bulunduğu yer dikkate alınmaksızın tüm malvarlığı hakkında uygulanır.

³⁸ Tüzüğün 3. maddesinin (e) bendinde “karar”; *adı ne olursa olsun, üye devlet mahkemeleri tarafından verilen ve kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin sonuçları konu alan kararlar* şeklinde tanımlanmıştır.

³⁹ Bu maddeler usul meselesini ayrıntılı şekilde düzenlemiştir. Buna göre, tenfiz başvurusu, üye devlet mahkemesi veya yetkili makam tarafından Komisyona bildirilir ve başvuru prosedürü, üye devlet kanunlarına tabîdir. Başvuruda tenfizi istenen kararın bir nüshası ve Tüzükte öngörülen tavsiye usulüne uygun olarak menşei üye devletin mahkeme veya yetkili makamı tarafından verilen tasdik ibraz edilecektir.

Bu bağlamda kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin uyuşmazlıklara ilişkin verilen tenfiz kararları tüm üye devletlerde icra edilebilir.

Tenzizde tarafların izleyeceği başvuru usulü Tüzüğün 45. maddesinde düzenlenmektedir. Buna göre, başvuru usulü de kural olarak üye devletin hukukuna göre yürütülecektir.

2. Resmî Belgelerin ve Mahkeme İçi Sulh Kararlarının Tenzizi

2016/1104 sayılı Tüzük üye devletlerde verilen mahkeme kararlarının yanı sıra resmî belgelerin ve mahkeme içi sulh kararlarının tenfizini de düzenlemektedir.

Tüzüğün 59. maddesi resmî belgelerin icra kabiliyetine ilişkindir. Menşei ülkesinde icra kabiliyeti olan bir resmî belge, 44 ilâ 57. maddelerinde öngörülen usule uygun olarak, ilgili kişilerin başvurusu üzerine bir diğer üye devlette icra kabiliyeti kazanır.

Kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin bir uyuşmazlığın üye devlette dava sırasında sulh ile sonuçlanması da mümkündür. Bu halde verilen mahkeme içi sulh kararlarının tenfizi Tüzüğün 60. maddesinde düzenlenmektedir. Bu madde, resmî belgelerde olduğu gibi, mahkeme içi sulh kararlarının da ilgilinin başvurusu üzerine, Tüzüğün 44 ilâ 57. maddelerinde öngörülen usule uygun olarak icra kabiliyeti kazanacağını ifade etmektedir.

3. Tenziz Kararına Karşı Kanun Yolları

Tüzüğün 51. maddesine göre, tenfize ilişkin karar temyiz edilebilir. Temyiz başvurusu yapılan mahkeme, kararı ancak Tüzüğün 37. maddesinde düzenlenmiş olan tanıma talebinin reddi nedenlerinden birine dayanarak reddedebilir veya iptal edebilir.

Temyiz başvurusuna ilişkin usul ise Tüzüğün 49. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, temyiz talebinde bulunan tarafların başvurabileceği mahkeme Tüzüğün 64. maddesinde Komisyona bildirilen mahkemedir⁴⁰. Temyiz başvurusu kural olarak tenfiz kararının tebliğinden

⁴⁰ Tüzüğün 64. maddesi üye devletlerin Komisyona bildirim yükümlülüğünü düzenlemektedir. Buna göre üye devletler 29 Nisan 2018 tarihine kadar tenfiz ile yetkili mahkemeleri, itirazları incelemekle yetkili mahkeme ve makamları, itiraz etme usulünü ve bu konulardaki müteakip değişiklikler konusunda Komisyonu bilgilendirecektir.

itibaren 30 gün içinde; kendisine karşı tenfiz kararı alınan taraf başka bir devlette ikamet ediyorsa 60 gün içinde yapılır.

Tüzük taraflara temyiz kararına karşı itiraz yolunu da düzenlemektedir. Tüzüğün 50. maddesine göre, itiraz, 64. madde uyarınca Komisyona bildirilen usule uygun olarak yapılacaktır.

SONUÇ

Kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin uyumsuzluklarda uygulanacak hukuk ve yetkili mahkemenin belirlenmesi ile bu konuda verilmiş kararların tanınması ve tenfizine ilişkin 2016/1104 sayılı Tüzük, esasen milletlerarası arenada bu konuda hissedilen eksikliği gidermesi bakımından önemlidir. Bunun yanı sıra, kayıtlı birliktelik kurmayı tercih eden kişilerin sayısının giderek artış göstermesi ve bu çiftlerin sıklıkla sınır ötesi ülkelere seyahat etmesi gibi hususlar dikkate alındığında Tüzüğün yerinde bir düzenleme olduğu şüphesizdir. Ancak, Tüzük kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin sadece malvarlığına ilişkin sonuçları düzenlemesi bakımından eleştiriye açıktır. Nitekim kayıtlı birliktelik kurma ehliyeti ve şartları ile şekle uygulanacak hukuk gibi meseleler Tüzüğün kapsamı dışında bırakılmış; sadece kayıtlı birlikteliklerin genel hükümlerinden biri olarak kabul edilen malvarlığına ilişkin mesele düzenleme konusu yapılmıştır. Elbette kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin sorunlara sıklıkla rastlanmakta ve bu husus özel bir önemi haiz bulunmaktadır; ancak meselenin, velayet, nafaka, soybağı, evlat edinme gibi sonuçlarının da olduğu göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak Tüzük, kayıtlı birliktelik kurmuş çiftlerin malvarlığına ilişkin milletlerarası özel hukuk sorunlarını yanıtlaması açısından önemli bir ihtiyacı karşılamakla birlikte yeterli değildir. Esasen, konuyu tüm boyutları ile ele alan bir düzenlemenin kaleme alınmasının yerinde olacağı kanısındayız.

KAYNAKÇA

- BOELE WOELKI, Katharina : “Private International Law Aspects of Registration Partnership and Other Forms of Non-Marital Cohabitation in Europe”, La. L. Rev., 1999-2000, 60 (4), s. 1052-1059.
- CURRY SUMNER, Ian : All’s Well That Ends Registered?, The Substantive and Private International Law Aspects of Non- Marital Registered Partnerships in Europe, Antwerp-Oxford, Intersentia 2005.

- DEVERS, Alain : “Private International Law Aspect of Non-Marital Unions: Some French Reflections on the Applicable Law”, Y. B. Int'l L, 2003, 5, s. 191-221.
- ERSEN PERÇİN, Gizem: Milletlerarası Özel Hukuk Bakımından Mal Rejimleri, Uygulanacak Hukuk- Milletlerarası Yetki-Tanıma ve Tenfiz, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014.
- GOOSSENS, Elise : “Different Regulatory Regimes for Registered Partnership and Marriage: Out-Dated or Indispensable, A European Perspective on the Belgian Model”, Insentia 2012, s. 633-650: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2156131.
- KRVAVAC, Marija / BELOVIĆ, Jelena : “Communitarisation of Private International Law Rules on Party Autonomy in European Union”, International Journal of Business Humanities and Technology, 2014, 4/3, s. 54-68.
- MARINO, Silvia : “Strengthening the European Civil Judicial Cooperation: The Patrimonial Effects of Family Relationships”, Cuadernos de Derecho Transnacional, 2017, 9, No 1, s. 265-284.
- O'BRIEN, C. Raymond : “Domestic Partnership: Recognition and Responsibility”, San Diego L. Rev., 1995, 32, s. 161-220.
- ÖZTÜRK, Necla : Milletlerarası Özel Hukukta Aile Kurma Amaçlı Evlilik Benzeri Yaşam Modelleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
- SAKMAR, Ata / EKŞİ, Nuray : “Hukuki ve Ticari Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması Tenfizi Hakkında AB Konsey Tüzüğü”, MHB, Prof. Dr. Ergin Nomer'e Armağan, 2002, 22 (2), s. 721-743.
- SÜRAL, Ceyda: Avrupa Birliği'nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2007.
- ŞANLI, Cemal / ESEN, Emre / ATAMAN FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 5. Bası, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2016.
- YASAN, Candan: Milletlerarası Özel Hukukta Aynı Cinsiyetten Kişilerin Birliktelikleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2013.
- ZIELINSKI, Debbie : “Domestic Partnership Benefits: Why not Offer Them to Same-Sex Partners and Unmarried Opposite Sex Partners?”, Journal of Law and Health, 1998-1999, 13, s. 281-374.

İNTERNET KAYNAKLARI

- 2016/1103 ve 2016/1104 sayılı Tüzük karşılaştırması için bkz.: <http://conflictoflaws.net/2017/conference-report-property-regimes-of-international-couples-and-the-law-of-succession>
- 2016/1104 sayılı Evli Eşlerin Mal Rejimlerine İlişkin Meselelerde Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk ile Kararların Tanınması ve Tenfizi Hakkında Avrupa Birliği Konseyi Tüzük Tasarısı için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011PC0126>
- AB 2004/38 Direktif metni için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:en:PDF>

- Avrupa Birliği Vatandaşlık Rapor metni için bkz
http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/com_2010_603_en.pdf
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi için bkz.:
http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf
<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/06/09-property-regimes-for-international-couples/>
<http://www.eubelius.com/en/spotlight/new-european-regulations-marital-property-law-and-registered-partnerships>
<http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-european-union-and-comments/title-4-provisions-on-enhanced-cooperation/99-article-20.html>
<https://assets.hcch.net/docs/e2533a3e-5a10-4524-a03b-a783ff4ccc3d.pdf>
<https://europeanciviljustice.wordpress.com/2016/03/02/towards-enhanced-cooperation-in-property-regimes-of-international-couples/>
<https://europeanciviljustice.wordpress.com/2016/06/23/eu-parliament-approves-regulations-on-property-regimes/>
<https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/352571/2/Goossens+LA+Pintens.pdf>
- Hukukî ve Ticarî Konularda Mahkemelerin Milletlerarası Yetkisi ve Mahkeme Kararlarının Tanınması Tenfizi Hakkında AB Konsey Tüzüğü metni için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1502312216080&uri=CELEX:32001R0044>
- Kayıtlı Birlikteliğin Çiftlerin Malvarlığına Etkilerine İlişkin Milletlerarası Yetki, Uygulanacak Hukuk ile Kararların Tanınması ve Tenfizi Hakkında Tüzük Tasarısı için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52011PC0127>
- Kayıtlı Birlikteliklerin Malvarlığına İlişkin Konularda Yetki, Uygulanacak Hukuk ve Tanıma - Tenfiz Hakkında Gelişmiş İşbirliği Uygulamasına Dair 2016/1104 Sayılı Avrupa Birliği Konsey Tüzüğü için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R1104&from=EN>
- Kayıtlı Birlikteliklerin Tanınmasına Dair Konvansiyon için bkz.: <https://web.archive.org/web/20120320051432/http://www.ciec1.org/Conventions/Conv32Ang.pdf>
- Laying Down the Rules and General Principles Concerning Mechanisms for Control by Member States of the Commission's Exercise of Implementing Powers* metni için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011R0182&from=EN>
- Stockholm* Programı için bkz.: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:115:0001:0038:en:PDF>
- The Council of Europe*, Konseyin resmî internet sayfası için bkz.: <http://www.coe.int/en/>